

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ЧЕРНІГІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»**

СЕЛЮТІН Сергій Тихонович

УДК 636:[330.341.1+330.322](477)

**ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНИЙ РОЗВИТОК
ГАЛУЗІ ТВАРИННИЦТВА В УКРАЇНІ**

**Спеціальність 08.00.03 – економіка та управління
національним господарством**

**АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук**

Чернігів – 2021

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Національному університеті «Чернігівська політехніка» Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор економічних наук, доцент
Сакун Олександра Сергіївна,
Національний університет «Чернігівська політехніка»
Міністерства освіти і науки України,
доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування
та аудиту.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор,
Заслужений працівник сільського господарства України
Вдовенко Наталія Михайлівна,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
Міністерства освіти і науки України,
завідувачка кафедри глобальної економіки;

доктор економічних наук, доцент
Мельник Ірина Миколаївна,
Львівський торговельно-економічний університет
Укоопспілки,
професор кафедри туризму та готельно-ресторанної
справи.

Захист відбудеться «28» квітня 2021 р. о 15⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 79.051.04 у Національному університеті «Чернігівська політехніка» за адресою: 14035, м. Чернігів, вул. Шевченка, 95, ауд. 319.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного університету «Чернігівська політехніка» за адресою: 14035, м. Чернігів, вул. Шевченка, 95.

Автореферат розісланий «26» березня 2021 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради,
доктор економічних наук, професор

В. В. Виговська

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Перспективи якісного та кількісного зростання показників національної економіки визначаються масштабами розвитку її галузей, у тому числі галузі тваринництва, яка є перспективною для формування експортного потенціалу країни та забезпечення доступними харчовими продуктами населення. Водночас функціонування галузі тваринництва в Україні супроводжується низьким рівнем впровадження інновацій, низькою якістю продукції, зменшенням кормової бази та її неефективністю, нераціональним використанням виробничих потужностей. Вказане впливає на темпи розвитку галузі тваринництва, подорожчання її продукції, скорочення можливостей фінансування технологічних змін, зниження інвестиційної привабливості.

Для відновлення та розвитку галузі важливим є нарощення обсягів виробництва, насамперед за рахунок прискореного оновлення технологічних процесів, вдосконалення систем управління, підвищення ефективності використання інноваційно-інвестиційного потенціалу. Зважаючи на пріоритетність вирішення вказаних проблем функціонування тваринництва, актуалізується необхідність подальшого теоретичного обґрунтування методів і важелів стимулювання інноваційно-інвестиційного розвитку галузі, її переходу до науково-технологічної моделі функціонування.

Теорію та практику інноваційно-інвестиційного розвитку висвітлили у своїх працях відомі вітчизняні й закордонні вчені, з-поміж яких: О. Витвицька, А. Гайдуцький, В. Геєць, Ю. Гохберг, Е. Крилатих, С. Онишко, Л. Федулова, К. Макконнелл, Є. Менсфілд, О. Сакун, Н. Ткаленко, Й. Шумпетер та інші.

Вивченню різних аспектів становлення та розвитку аграрного сектору економіки, зокрема і тваринництва, присвячені наукові праці В. Амбросова, В. Андрійчука, Г. Андрусенка, Н. Балдич, В. Бодрова, С. Дем'яненка, Ж. Дерій, А. Діброви, Л. Євчука, В. Зіновчука, П. Іванюти, С. Кваші, П. Курмаєв, І. Мельник, Г. Мостового, В. Онегіної, Л. Потравки, В. Русана, О. Собкевича, Я. Сидорова, А. Юрченка.

Особливостям функціонування галузі тваринництва, проблемам освоєння інновацій суб'єктами такої галузі та активізації інвестиційної діяльності присвячені наукові розвідки таких учених, як С. Азізова, Н. Вдовенко, М. Дем'яненко, М. Зубець, В. Козир, М. Коржинський, В. Микитюк, Г. Нагорна, В. Олійник, П. Саблук, О. Шпичак, В. Юрчишин та інші.

Науковий доробок згаданих науковців є цінним для формування теоретико-методичних основ переходу до інноваційно орієнтованої моделі функціонування національної економіки, але треба зазначити, що питання інноваційно-інвестиційного розвитку галузі тваринництва висвітлені недостатньо повно та потребують подальших досліджень. Так, ґрунтовних наукових пояснень вимагають питання формування ефективного інноваційного середовища розвитку тваринництва в Україні. Наукового переосмислення потребують підходи державної підтримки інноваційного розвитку тваринництва

в умовах дефіциту інвестиційних ресурсів. Необхідним є обґрунтування інструментів забезпечення соціально-економічних, організаційно-правових умов інноваційної діяльності в галузі тваринництва в реаліях функціонування національної економіки.

Невирішеність і практична значущість окреслених питань обумовили вибір теми дисертації, визначили мету, завдання, об'єкт, предмет логіку та зміст дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу виконано відповідно до плану науково-дослідних робіт Національного університету «Чернігівська політехніка» за темами: «Розвиток економіки в умовах глобалізаційних викликів: національний та регіональний виміри» (номер державної реєстрації 0116U003596), в межах якої автором надано комплекс рекомендацій щодо поширення інновацій у галузі тваринництва в Україні; «Соціально-економічні проблеми сталого розвитку регіону» (номер державної реєстрації 0115U000891), де дисертантом обґрунтовано пропозиції щодо забезпечення інноваційно-інвестиційного розвитку вітчизняної галузі тваринництва.

Мета та завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є обґрунтування теоретико-методичних засад інноваційно-інвестиційного розвитку галузі тваринництва та розроблення науково-прикладних рекомендацій щодо підвищення його результативності, здатного сприяти зростанню економіки України.

Для досягнення цієї мети в роботі поставлено такі завдання:

- розкрити економічний зміст інноваційно-інвестиційного розвитку й охарактеризувати його особливості щодо галузі тваринництва;
- визначити місце державної підтримки в забезпеченні інноваційно-інвестиційної активності суб'єктів галузі тваринництва;
- виявити ключові чинники інноваційно-інвестиційної активності суб'єктів галузі тваринництва;
- охарактеризувати сучасний стан і тенденції розвитку галузі тваринництва в Україні;
- висвітлити практику державної підтримки функціонування вітчизняного тваринництва;
- обґрунтувати концептуальний базис забезпечення інноваційно-інвестиційного розвитку галузі тваринництва в Україні;
- визначити компонентний склад та логіку реалізації механізму інноваційно-інвестиційної діяльності галузі тваринництва в Україні;
- розвинути наукові положення обґрунтування пріоритетних напрямів інноваційно-інвестиційного розвитку вітчизняного тваринництва з використанням апарату інтегрального оцінювання.

Об'єктом дослідження є економічні відносини, що виникають у процесі інноваційно-інвестиційного розвитку галузі тваринництва.

Предмет дослідження – теоретичні, методичні та практичні аспекти забезпечення інноваційно-інвестиційного розвитку галузі тваринництва в Україні.

Методи дослідження. У роботі використано сукупність загальнонаукових та спеціальних методів наукового дослідження, які ґрунтуються на сучасних теоретико-методологічних підходах, що дало змогу забезпечити концептуальність єдності дослідження та вирішити сформульовані завдання, зокрема: *аналіз, синтез, індукція, дедукція, абстрагування* – дали змогу з'ясувати економічний зміст інноваційно-інвестиційного розвитку та розкрити його специфічні риси в галузі тваринництва; *теоретичного моделювання* – для встановлення причинно-наслідкових взаємозв'язків між державною підтримкою та поширенням інноваційно-інвестиційних процесів у галузі тваринництва; *структурного та порівняльного аналізу* – для встановлення тенденцій розвитку галузі тваринництва в Україні, у тому числі інноваційної та інвестиційної діяльності; *концептуальний підхід* – для розробки пропозицій щодо забезпечення інноваційно-інвестиційного розвитку вітчизняного тваринництва; *графічної візуалізації* – для наочного подання отриманих результатів дослідження.

Інформаційною базою досліджень слугували нормативно-правові акти з регулювання розвитку тваринництва в Україні, організації інноваційної та інвестиційної діяльності; статистичні матеріали та офіційні дані Державної служби статистики України, Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України, Державної служби з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів, Державної фіскальної служби України; ресурси мережі Інтернет, наукові праці вчених і практиків з обраного напрямку дослідження, осмислення власних спостережень та аналітичних напрацювань автора.

Наукова новизна результатів. Основні результати дослідження, які становлять його наукову новизну й виносяться на захист, полягають у такому:

удосконалено:

– теоретичний формат інноваційно-інвестиційного розвитку галузі тваринництва, який розгорнуто через обґрунтування особливостей його суб'єктно-об'єктного складу, цілей, завдань, принципів, інструментів, умов забезпечення такого розвитку. Це становить наукову основу дослідження та може бути використано для прийняття якісно нових рішень щодо стимулювання інноваційно-інвестиційних процесів у галузі тваринництва;

– теоретичну декомпозицію механізму інноваційно-інвестиційного розвитку галузі тваринництва, який, на відміну від подібних розробок, базується на взаємодоповнюваності цілей, завдань і характеристик інноваційного й інвестиційного процесів, включенням до його структури інструментів формування попиту на інновації, інвестиції та критеріїв оцінювання їх ефективності. Такий підхід дозволить забезпечити логічну послідовність вирішення стратегічних і тактичних завдань інноваційно-інвестиційного розвитку галузі тваринництва;

– методичні засади формалізації результатів інноваційно-інвестиційного розвитку тваринництва, основою яких обрано інструментарій інтегрального підходу до комплексного оцінювання виробничих, соціальних, економічних, фінансових та інвестиційних результатів такого розвитку. Це дозволило оцінити стан та визначити перспективи інноваційно-інвестиційного розвитку

тваринництва, виявити можливості техніко-технологічної модернізації, науково-консультаційного супроводу, нормативно-правового та організаційно-економічного забезпечення;

набули подальшого розвитку:

– термінологічний апарат за рахунок уточнення змісту інноваційно-інвестиційного розвитку галузі тваринництва, який запропоновано розглядати як послідовну або проривну якісну трансформацію функціонування галузі на основі інвестування в нові знання в розрізі технічної, технологічної, організаційної, управлінської, маркетингової, інфраструктурної та інших складових виробництва й реалізації продукції, що забезпечують стабільне нарощення доходів. Таке розуміння дефініції розширює науковий базис прийняття управлінських рішень, спрямованих на нарощення інноваційно-інвестиційної активності суб'єктів галузі тваринництва;

– наукове обґрунтування доцільності вдосконалення підходу до організації державної підтримки інноваційно-інвестиційних процесів у галузі тваринництва, який, на відміну від наявних напрацювань, ґрунтується на поєднанні проактивного підходу та програмного методу управління, що дозволяє визначити пріоритетність цілей інноваційно-інвестиційного розвитку, кількісні та якісні характеристики їх досягнення та забезпечити довгострокову результативність. Практична реалізація запропонований підходу сприятиме інноваційно-інвестиційному розвитку галузі тваринництва в умовах обмеженості ресурсів;

– науково-прикладні рекомендації щодо забезпечення інноваційно-інвестиційного розвитку в галузі тваринництва в частині обґрунтування необхідності створення інформаційно-технологічної платформи для інкорпорації новацій у виробництво тваринницької продукції, стимулювання міжгалузевої взаємодії в реалізації інноваційних та інвестиційних проєктів, діджиталізація та реінжиніринг бізнес-процесів, надання прямої фінансової підтримки поширення інноваційних процесів у тваринництві тощо. Це дозволить ініціювати якісні зрушення в галузі тваринництва.

Практичне значення одержаних результатів. Ключові висновки та рекомендації, які містяться в дисертації, формують наукову основу та окреслюють перспективні напрями прикладного вирішення завдань активізації інноваційно-інвестиційного розвитку вітчизняної галузі тваринництва для висхідного розвитку національної економіки. Окремі наукові результати дисертаційної роботи знайшли своє практичне застосування в діяльності окремих органів влади, установ, організацій та підприємств, що підтверджується відповідними довідками про впровадження, зокрема:

– Комітету з питань аграрної та земельної політики Верховної Ради України, яким прийнято до уваги пропозиції щодо стимулювання інноваційно-інвестиційного розвитку аграрного сектору України (довідка про впровадження № 09/03-56 від 11.10.2019 р.);

– Чернігівської обласної ради – при прийнятті рішень щодо розробки заходів, спрямованих на інноваційно-інвестиційний розвиток тваринництва в Чернігівській області (довідка про впровадження № 01-16/165 від 16.02.2019 р.);

– ТОВ «Белензім» – прийнято до уваги рекомендації щодо логічної послідовності прийняття управлінських рішень щодо підвищення ефективності інноваційно-інвестиційної діяльності в галузі тваринництва (довідка про впровадження б/н від 11.04.2020 р.);

– Національного університету «Чернігівська політехніка» – при розробці навчальних курсів кафедри теоретичної та прикладної економіки, зокрема, «Регіональна економіка», «Державне регулювання економіки» (довідка про впровадження № 305/08-304 від 20.10.2020 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійно виконаним і завершеним науковим дослідженням. Наукові положення, висновки й рекомендації, що виносяться на захист, одержано автором особисто. Обсяг особистого внеску в працях дисертанта, опублікованих у співавторстві, наведено у списку публікацій.

Апробація результатів дослідження. Основні положення дисертації доповідалися на всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференціях, серед яких: «*Форсайт-менеджмент: кращі світові практики розвитку та інтеграції освіти, науки і бізнесу*» (Грузія, м. Тбілісі, 2017 р.); «*Інформаційна освіта та професійно-комунікативні технології XXI століття*» (м. Полтава, 2018 р.); «*Юність науки – 2018: соціально-економічні та гуманітарні аспекти розвитку суспільства*» (м. Чернігів, 2018 р.); «*Маркетингові технології в умовах глобалізації економіки України*» (м. Хмельницький, 2019 р.); «*Інноваційні технології бізнесу, природокористування і туризму*» (м. Чернігів, 2020 р.).

Публікації. Основні положення дисертаційної роботи опубліковано у 12 наукових працях (особисто автору належить 5,1 ум. друк. арк.), з них: 6 статей у наукових фахових виданнях України та періодичних виданнях, включених до міжнародних наукометричних баз, 1 стаття в періодичних наукових виданнях інших держав, які входять до Організації економічного співробітництва та розвитку та Європейського Союзу, 5 праць апробаційного характеру.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Повний обсяг дисертації становить 196 сторінок, основний обсяг дисертації викладено на 173 сторінках. Робота містить 21 таблицю, 15 рисунків та 6 додатків. Список використаних джерел налічує 178 найменування.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** дисертації обґрунтовано актуальність теми дослідження, сформульовано його мету та завдання, визначено об'єкт і предмет, розкрито наукову новизну та практичне значення одержаних результатів.

У першому розділі – «**Теоретичні аспекти дослідження інвестиційно-інноваційного розвитку галузі тваринництва**» – з'ясовано зміст інноваційно-інвестиційного розвитку, висвітлено його специфічні риси в розрізі галузі тваринництва; розкрито роль держави у відновленні галузі тваринництва та динаміки її інноваційно-інвестиційного розвитку; охарактеризовано ключові чинники такого розвитку в галузі тваринництва.

Теоретичний базис виконаного дослідження ґрунтується на з'ясуванні сутнісних характеристик інноваційно-інвестиційного розвитку економічних систем. Дослідження семантики таких понять, як «інноваційні процеси», «інноваційна діяльність», «інноваційний розвиток», «інвестиційна діяльність», «інвестиційна активність», «інвестиційний розвиток» дозволило зробити висновок, що за своїм змістом інноваційно-інвестиційний розвиток є переходом до нової якості економічної системи за рахунок взаємодії суб'єктів інноваційної та інвестиційної діяльності для отримання соціально-економічного результату від використання здобутків науково-технічного прогресу.

У розвиток висловленої позиції та на основі вивчення наукових напрацювань з обраної проблематики було запропоновано тлумачення інноваційно-інвестиційного розвитку галузі тваринництва через конкретизацію: учасників (суб'єкти інноваційної та інвестиційної діяльності в галузі тваринництва), цілей (стабільне нарощення доходів, науково-технологічне оновлення та якісна трансформація галузі); напрямів (інвестування в нові знання в розрізі технічної, технологічної, організаційної, управлінської, маркетингової, інфраструктурної та інших складових виробництва й реалізації продукції галузі тваринництва); видової характеристики змін (послідовна або проривна якісна трансформація функціонування галузі тваринництва). Слід зазначити, що інноваційно-інвестиційний розвиток, у тому числі в галузі тваринництва, активізується внаслідок нагромадження змін у зовнішньому середовищі, які формують підвалини її якісного оновлення (рис. 1).

У роботі встановлено, що траєкторія інноваційно-інвестиційного розвитку галузі тваринництва зумовлена рівнем узгодженості дій усіх його суб'єктів (бізнес-структури, держава, наука, освіта та суспільство), яку можна охарактеризувати за показниками розвитку інноваційного середовища, відповідної інфраструктури, схильності виробників продукції тваринництва до поширення інновацій у технологічні та управлінські процеси, обсягів державної підтримки тощо. Зазначено, що широкий перелік суб'єктів інноваційно-інвестиційного розвитку значно ускладнює їх ефективну взаємодію.

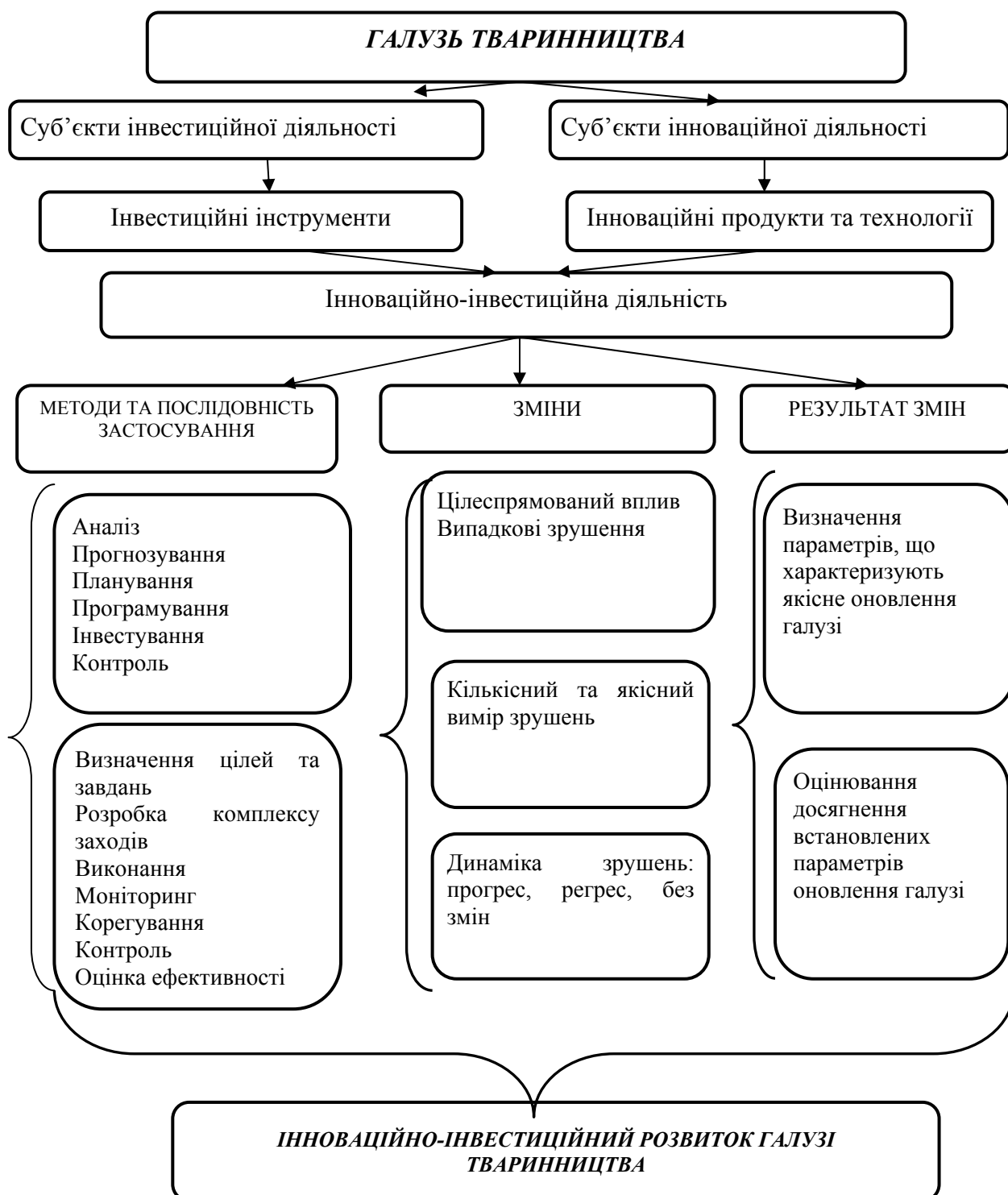
Визначено, що на динаміку інноваційно-інвестиційного розвитку галузі тваринництва впливають особливості її виробничих процесів, звужені можливості запровадження окремих інновацій (управлінських, товарних), низький рівень схильності до інноваційної діяльності малих форм господарювання та обмежені можливості залучення інвестицій на їх фінансування, ускладнений процес комерціалізації інновацій, обмежений перелік доступних інструментів інвестування.

Обґрунтовано твердження про визначальну роль держави у формуванні передумов інноваційно-інвестиційного розвитку тваринництва, яка реалізується через цілеспрямований вплив органів державної влади на досягнення такою галуззю заданих характеристик її якісної трансформації із застосуванням відповідних механізмів, методів та важелів.

Аргументовано, що особливе місце в переліку ефективних форм забезпечення інноваційно-інвестиційного розвитку посідає пряма фінансова державна підтримка, яку запропоновано реалізовувати на основі поєднання проактивного підходу та методу цільового програмування, що дозволить

відновити інноваційну та інвестиційну активність у галузі в умовах неефективності ринкових інструментів задоволення потреб такого розвитку.

Рис. 1. Графічне представлення сутнісних характеристик інноваційно-інвестиційного розвитку галузі тваринництва

Джерело: розроблено автором.

Поєднання вказаних підходів дозволить спрямовувати обмежені фінансові можливості держави у інноваційні та інвестиційні проекти за критеріями, економічної раціональності, прибутковості, соціальної ефективності та строками окупності.

Ключовими принципами надання такої форми державної підтримки інноваційно-інвестиційного розвитку галузі тваринництва визнано такі: пріоритетності цілей, економічна раціональність, комплексність, гнучкість, послідовності дій.

У другому розділі – «Комплексна оцінка особливостей функціонування галузі тваринництва в Україні» – надано оцінку сучасного стану та тенденцій розвитку галузі тваринництва в Україні; ідентифіковано детермінанти інноваційно-інвестиційної активності в галузі тваринництва та охарактеризовано практику її державної підтримки.

Результати дослідження кількісних характеристик функціонування галузі тваринництва засвідчують наявність тенденції до скорочення майже за всіма показниками (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка основних економічних показників функціонування розвитку галузі тваринництва в Україні у 2014-2019 рр.

Показник	Рік				Відхилення +/- 2019/2014 рр.
	2014	2017	2018	2019	
<i>Кількість поголів'я худоби та птиці</i>					
Велика рогата худоба, тис. голів	3884	3530,8	3332,9	3092	-792
Вівці та кози, тис. голів	7350,7	6109,9	6025,3	5727,4	-1623,3
Свині, тис. голів	1371,1	1309,3	1268,6	1204,5	-166,6
Коні, тис. голів	316,8	261,5	244	224,4	-92,4
Птиця свійська, тис. шт.	213336	204831	211654	220486	7150
<i>Реалізація на забій сільськогосподарських тварин</i>					
Велика рогата худоба, тис. т	651,9	617,3	609,9	626,4	-25,5
Вівці та кози, тис. т	28,9	28,6	29,8	28,5	-0,4
Свині, тис. т	1048,2	1021,6	978,9	976,3	-71,9
Коні, тис. т	13,8	14	14,3	13,4	-0,4
Птиця свійська, тис. т	1501,1	1561	1660,4	1825,8	324,7
<i>Виробництво молока, яєць, вовни, меду</i>					
Молоко всіх видів, тис. т	10615,4	10280,5	10064	9663,2	-952,2
Яйця всіх видів, млн шт.	16782,9	15505,8	16132	16677,5	-105,4
Вовна всіх видів, т	2270	1967	1908	1734	-536
Мед, т	63615	66231	71279	69937	6322

Джерело: складено за офіційними даними Державної служби статистики України.

Про вектор розвитку вітчизняної галузі тваринництва свідчить кількість поголів'я худоби, яке станом на кінець 2019 році суттєво скоротилось майже за всіма видами тварин, винятком є лише свійська птиця, кількість якої збільшилась на 3,5%. Продукти тваринництва, такі як молоко, яйця, є основою харчового раціону населення. Тому скорочення виробництва молока на 9% є, безумовно, негативною тенденцією і свідчить про зниження попиту на цю продукцію, внаслідок його суттєвого подорожчання. У свою чергу, скорочення платоспроможного попиту на молочну продукцію, зростання витрат на вирощування та утримання великої рогатої худоби, погіршення структури та якості кормової бази зумовили суттєве зменшення поголів'я великої рогатої

худоби. Водночас виробництво меду навіть збільшилось на 6322 т за період дослідження, що пояснюється не зростанням внутрішнього попиту, а експортною орієнтованістю вітчизняного бджолярства. Щодо обсягів реалізацій тварин на забій, слід вказати, що, за винятком птиці, за всіма іншими видами худоби у 2019 році намітилась негативна тенденція до скорочення в порівнянні з 2014 роком (велика рогата худоба – 4 %, вівці та кози – 1,4 %, свині – 7 %, коні – 3 %).

Аналіз та оцінка ключових економічних показників функціонування галузі тваринництва дозволили стверджувати, що у 2014-2019 рр. спостерігається тенденція до звуженого відтворення (табл.2). Так, обсяги продукції тваринництва в постійних цінах 2016 року за досліджуваний період зменшилися на 6900,9 млн грн. Це призводить до скорочення кількості працюючих у цій галузі, підвищення рівня безробіття в сільській місцевості та зростання соціальної напруги. Також акцентовано увагу на скороченні питомої ваги тваринництва у виробництві сільськогосподарської продукції майже на 3 %, що свідчить про зниження інвестиційної привабливості галузі.

Таблиця 2

Динаміка основних економічних показників функціонування галузі тваринництва у 2014-2019 рр.

Показник	Рік						Відхилення +/-, до 2014 року
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	
Тваринництво (млн грн)	48255	69056	70527	87933	106005	108451	60196
Продукти тваринництва (млн грн)	50448	65582	67931	84327	94930	92539	42091
Середня продуктивність праці по галузі	111,2	106,6	122	108,2	109,9	111,6	0,4
Продукція тваринництва в постійних цінах 2016 року (млн грн)	149177,7	143815,9	139971,2	140318,6	141946,5	142276,8	-6900,9
% продукції тваринництва у виробництві продукції с/г	23,8	24,1	22,1	22,6	21,1	20,9	-2,9

Джерело: складено за офіційними даними Державної служби статистики України.

Серед факторів, що деструктивно впливають на стан галузі тваринництва, головними визнано такі: скорочення як внутрішнього, так і зовнішнього попиту на продукцію тваринництва, погодні умови, дефіцит робочої сили через низьку оплату праці, важкі умови та непрестижність цієї трудової діяльності, дефіцит матеріалів, устаткування, фінансові обмеження.

У зовнішньоекономічній діяльності галузі тваринництва спостерігається певний прогрес, експорт продукції протягом 2014-2019 рр. збільшився майже на 16 % (табл.3). Товари тваринного походження переважно спрямовується у країни ЄС, Ірак, Саудівську Аравію, ОАЕ, В'єтнам та Гонконг. Важливо зазначити, що таке зростання відбулося переважно за рахунок експорту м'яса птиці та яєць.

Динаміка показники обсягів експорту та імпорту тварин та продуктів тваринного походження Україною у 2014–2019 рр. (тис. дол. США)

Показник	Рік						% до 2014 року	+/- до 2014 року
	2014	2015	2016	2017	2018	2019		
Експорт	1 014 474	823 435	775 037	1 108 757	1 211 078	1 170 078	115,3	155 604
Імпорт	1 124 129	548 170	626 279	731 550	917 999	934 259	83,1	-189 870

Джерело: складено автором.

Окреслений стан функціонування галузі тваринництва засвідчує необхідність ініціації якісних зрушень, оскільки внутрішній попит на продукцію тваринного походження майже вичерпано, а отже, нарощення кількісних показників розвитку галузі можливе лише за умови науково-технологічної модернізації, що вимагає обґрунтування якісно нових інструментів її забезпечення. Встановлено, що специфічні характеристики інноваційно-інвестиційного розвитку тваринництва зумовлені впливом природно-кліматичних умов на здійснення економічно-господарської діяльності, особливостями використання біологічних активів у виробничому процесі, високим рівнем ризиковості інноваційних процесів, широким переліком господарських та фінансових ризиків.

В Україні розгортається економічна криза, прояви якої посилюється пандемією COVID-19. За цих умов забезпечити інноваційний розвиток галузі тваринництва дуже складно, а отже, особливої ваги в цьому контексті набуває державна підтримка. У процесі дослідження виявлено, що в Україні є пряма фінансова підтримка розвитку тваринництва, яка здійснюється в таких напрямках: дотація за наявні бджолосім'ї; відшкодування вартості закуплених племінних тварин, бджіл, сперми та ембріонів; відшкодування частини вартості тваринницьких; компенсація вартості об'єктів, профінансованих за рахунок банківських кредитів. Водночас бюджет такої державної допомоги є обмеженим і не може задовольнити всі потреби розвитку галузі тваринництва та забезпечити достатні умови її кількісного і якісного зростання. Так, на підтримку розвитку тваринництва в Україні у 2021 році держава виділить 100 млн грн. Серед проблем отримання державної підтримки на розвиток галузі тваринництва виокремлено такі: фрагментарність реалізації її окремих напрямків; змінність та складність умов отримання державних дотацій; відсутність дієвих регіональних програм підтримки тощо.

Щодо фінансування заходів, спрямованих на інноваційно-інвестиційний розвиток тваринництва, то така допомога з боку держави не носить комплексного та системного характеру. Усе це звужує можливості виробників тваринної продукції до якісного оновлення виробничих процесів, розширення її асортименту, підвищення їх якості.

У третьому розділі – **«Напрями забезпечення інноваційно-інвестиційного розвитку тваринництва в Україні»** – сформовано концептуальний базис забезпечення інноваційно-інвестиційного розвитку галузі тваринництва в Україні; теоретично обґрунтовано компонентний склад та логіку реалізації інноваційно-інвестиційного розвитку галузі тваринництва в Україні.

Проведене дослідження засвідчило згортання темпів розвитку галузі тваринництва, внаслідок скорочення попиту на продукцію тваринного походження, зростання витрат на ведення бізнесу, відсутність достатніх обсягів інвестиційних джерел для техніко-технологічної модернізації галузі. Разом з тим вона має високий потенціал кількісного та якісного зростання за рахунок інноваційно-інвестиційної діяльності.

Доведено необхідність вдосконалення концептуального базису інноваційно-інвестиційного розвитку галузі тваринництва в частині обґрунтування траєкторії для переходу від ресурсної моделі функціонування галузі до інноваційно орієнтованої (рис. 2).

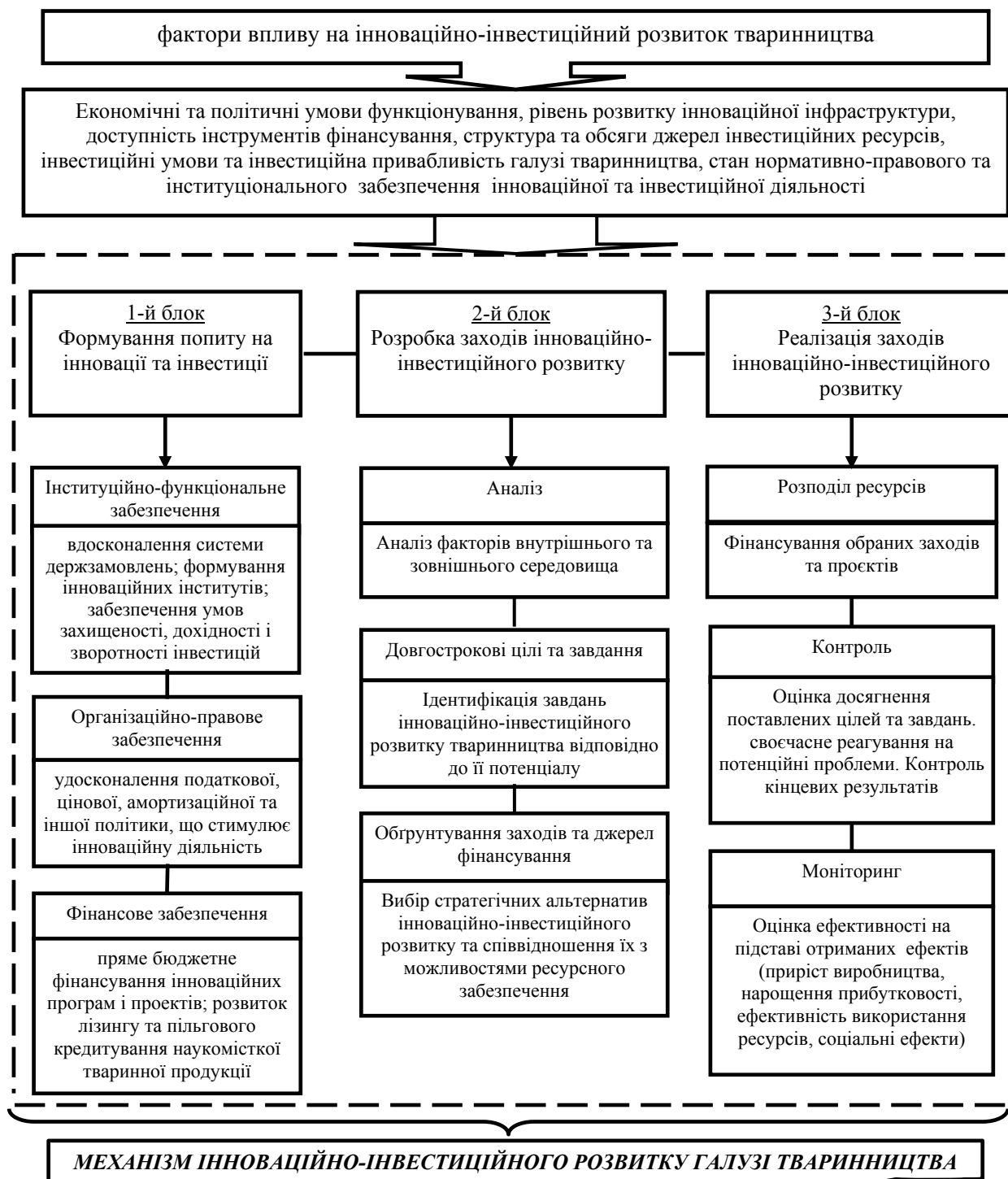
Рис. 2. Концептуальний базис інноваційно-інвестиційного розвитку галузі тваринництва

Джерело: побудовано автором.

Стратегічні та тактичні завдання інноваційно-інвестиційного розвитку галузі тваринництва задля її переходу на якісно нову модель функціонування, в основу якої покладені здобутки науково-технічного прогресу, можуть бути вирішені на основі практичної реалізації комплексу заходів у таких напрямках: створення інформаційно-технологічної платформи для інкорпорації новацій у виробництво тваринницької продукції; стимулювання міжгалузевої взаємодії в реалізації інноваційних та інвестиційних проєктів; запровадження ефективних механізмів трансферу технологій; заснування консультаційних центрів із координації інноваційно-інвестиційної діяльності виробників тваринницької продукції;

інкорпорація в систему державного регулювання розвитку вітчизняного тваринництва програмних методів; цифровізація та реінжиніринг бізнес-процесів, нарощення обсягів надання прямої фінансової підтримки поширення інноваційних процесів у тваринництві та перегляд процедур її надання.

Ґрунтуючись на принципах системно-комплексного підходу обґрунтовано компонентний склад механізму інноваційно-інвестиційного розвитку галузі тваринництва (рис. 3).

Рис. 3. Структурно-логічна схема механізму інноваційно-інвестиційного розвитку тваринництва в Україні (розроблено автором)

Складові механізму реалізації інноваційно-інвестиційного розвитку тваринництва структуровано за такими трьома блоками: 1) формування попиту на інвестиції у науково-технологічну модернізацію; 2) розробка варіативності заходів, спрямованих на інноваційно-інвестиційний розвиток галузі; 3) реалізація розроблених заходів та оцінка їх ефективності.

Для визначення рівня ефективності функціонування механізму інноваційно-інвестиційного розвитку тваринництва запропоновано використання інструментарію інтегрального оцінювання, який дозволяє врахувати вплив на кінцеві результати соціальних, економічних, фінансових та інвестиційних складових такого розвитку. Використання запропонованого підходу дозволяє визначити точки інноваційно-інвестиційного зростання, які необхідно враховувати в процесі обґрунтування заходів щодо його активізації.

Оцінювання інноваційно-інвестиційного пропонуємо здійснити за допомогою комплексного характеризуючого показника, який розраховується методом двомірної згортки критеріїв. Окремі показники інноваційно-інвестиційного розвитку галузі тваринництва визначаються рівнем досягнення економічних показників, що характеризують його складові, помноженим на вагові коефіцієнти, що окреслюють їхню вагомість у загальній сукупності критеріїв результативності такого розвитку.

$$I_{iip} = \sum_{i=1}^n \sum_{j=1}^m M^j(x_i) F_i \beta^j,$$

де I – інтегральний показник інноваційно-інвестиційного розвитку галузі тваринництва; n – кількість індикаторів інноваційно-інвестиційного розвитку; m – кількість нечітких підмножин станів; $M^j(x_i)$ – значення функцій належності; F_i – ваги Фішберна; β^j – вузлові точки функцій належності.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі здійснено теоретичне узагальнення та запропоновано нове вирішення важливого наукового завдання, що полягає в обґрунтуванні теоретико-методичних засад інноваційно-інвестиційного розвитку галузі тваринництва та розроблення науково-прикладних рекомендацій щодо підвищення його результативності, здатного сприяти зростанню економіки України. За результатами проведеного дослідження сформульовано такі висновки та рекомендації:

1. Результати дослідження еволюції наукових поглядів на природу та функціональні характеристики інноваційно-інвестиційного розвитку дало підстави для виокремлення особливостей такого розвитку в розрізі галузі тваринництва шляхом висвітлення його цілей, ресурсної складової досягнення поставлених цілей і завдань, часових. Інноваційно-інвестиційний розвиток галузі тваринництва запропоновано трактувати як послідовну або проривну якісну трансформацію функціонування галузі на основі інвестування в нові

знання в розрізі технічної, технологічної, організаційної, управлінської, маркетингової, інфраструктурної та інших складових виробництва та реалізації продукції, що забезпечують стабільне нарощення доходів. Інноваційно-інвестиційний розвиток визнано ключовим чинником якісних зрушень у функціонуванні галузі тваринництва.

2. Встановлено, з огляду на стан національної економіки, низький рівень інвестиційної привабливості та ускладнені умови організації виробничих процесів у галузі тваринництва ініціювати поширення інноваційно-інвестиційних процесів у галузі без належної підтримки з боку держави майже неможливо. Зазначено, що регулюючий вплив держави реалізується через цілеспрямовану діяльність органів державної влади в напрямі якісної трансформації галузі за допомогою відповідних механізмів, методів та важелів. Перспективною формою державного регулювання інноваційно-інвестиційного розвитку тваринництва в Україні визнано розроблення та реалізація програм та програмних заходів, в межах яких можна ефективно використати потенціал держави та бізнесу для вирішення завдань такого розвитку.

3. Масштаби охоплення інноваційними та інвестиційними процесами вказаної галузі безпосередньо залежать від ступеня узгодженості дій усіх його суб'єктів (бізнес-структури, держава, наука, освіта та суспільство), рівня розвитку інноваційного середовища, відповідної інфраструктури, схильності виробників до поширення інновацій, системності та обсягів державної підтримки. За результатами аналізу стану та тенденцій розвитку галузі тваринництва в Україні встановлено такі тренди: спостерігається скорочення поголів'я тварин за всіма видами, виключення становить лише свійська птиця, кількість якої зросла на 3,5 %; виробництво молока скоротилося на 9 % (це відбулося внаслідок зменшення поголів'я великої рогатої худоби через зростання вартості її вирощування та утримання); виробництво яєць залишається стабільним; у реалізації тварин на забій за всіма видами худоби, окрім птиці, намітилась негативна тенденція до скорочення. Щодо економічних показників функціонування галузі тваринництва, то у 2014-2019 рр. спостерігається тенденція до звуженого відтворення, зокрема обсяги продукції тваринництва в постійних цінах 2016 року за досліджуваний період зменшилися на 6900,9 млн грн. Спостерігається скорочення частки тваринництва у виробництві сільськогосподарської продукції майже на 3 %. Негативними наслідками окреслених тенденцій є: скорочення кількості працюючих у цій галузі, підвищення рівня безробіття в сільській місцевості, зростання соціальної напруги.

4. Встановлено, що фінансові інструменти державної підтримки розвитку галузі тваринництва в Україні є обмеженими, а їх обсяг не може задовольнити всі потреби галузі та сформувані необхідні підвалини для її інноваційно-інвестиційного поступу. Окреслено коло проблем, що супроводжують надання державної підтримки виробникам тваринницької продукції, зокрема: фрагментарність реалізації її окремих напрямків; змінність та складність умов

отримання державних дотацій; відсутність дієвих регіональних програм підтримки тощо.

5. Сформовано концептуальний базис інноваційно-інвестиційного розвитку галузі тваринництва шляхом обґрунтування траєкторії для переходу від ресурсної моделі функціонування галузі до інноваційно-орієнтованої. Також обґрунтовано сукупність науково-прикладних рекомендацій щодо прискорення згаданого процесу, зокрема: створення інформаційно-технологічної платформи з поширення новацій; стимулювання міжгалузевої взаємодії в реалізації інноваційних та інвестиційних проєктів; створення механізмів трансферу технологій; заснування консультаційних центрів із координації інноваційно-інвестиційної діяльності виробників тваринницької продукції; запровадження програмного методу державного регулювання державного регулювання; цифровізація та реінжиніринг бізнес-процесів; розширення форм та обсягів прямої фінансової підтримки поширення інноваційних процесів у тваринництві та вдосконалення механізмів її отримання.

6. Обґрунтовано структурну декомпозицію механізму інноваційно-інвестиційного розвитку, яку розгорнуто в розрізі трьох взаємопов'язаних напрямів, що містять: інструменти формування попиту на інновації та інвестиції; інструменти вибору стратегічних альтернатив інноваційно-інвестиційного розвитку; інструменти реалізації розроблених заходів. Дія такого механізму дозволить вирішити поставлені цілі та завдання науково-технологічної модернізації виробництва тваринницької продукції задля нарощення доходів галузі та задоволення потреб суспільства в доступності якісних харчових продуктах.

Ефективності функціонування розробленого механізму запропоновано оцінювати за допомогою математичного апарату інтегрального методу аналізу, який дозволяє охарактеризувати вплив на кінцеві результати інноваційно-інвестиційного розвитку галузі тваринництва його ресурсних складових. Використання запропонованого підходу дозволяє визначити точки інноваційно-інвестиційного зростання, які необхідно враховувати в процесі обґрунтування відповідних програмних заходів.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті в наукових фахових виданнях та виданнях, внесених до наукометричних баз даних:

1. Селютін С.Т. Організаційно-економічні детермінанти розвитку галузі тваринництва в Україні. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2020. №1. С. 274-278. [фахове видання] (0,6 друк.арк.).

2. Сакур О.С. Селютін С.Т. Концептуальні підходи до формування стратегії розвитку галузі тваринництва. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2020. №4. Том 2. С.207-211. [фахове видання] (0,6 друк. арк.). *Особистий внесок автора: визначено стратегічні напрями розвитку галузі тваринництва (0,4 друк.арк.)*.

3. Селютін С.Т. Напрями удосконалення системи планування розвитку підприємств тваринництва. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2019. №4. Том2. С.312-316. [фахове видання] (0,5 друк. арк.).

4. Селютін С.Т. Особливості функціонування галузі тваринництва в Україні та її інноваційний розвиток. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2019. №6. Том2. С.158-162. [фахове видання] (0,5 друк. арк.).

5. Селютін С.Т. Механізм стратегічного управління виробництвом продукції тваринництва. *Чернігівський науковий Часопис*. 2019. №1. URL: http://journals.stu.cn.ua/scientific_e-journal_of_chernigov [фахове видання] (0,6 друк. арк.).

6. Селютін С.Т. Механізм інституційного регулювання розвитку галузі тваринництва в Україні. *Соціально-економічний розвиток регіонів в контексті міжнародної інтеграції*. 2018. №30. Том.2 С.126-134. [фахове видання] (0,6 друк. арк.).

Статті у періодичних наукових виданнях інших держав, які входять до Організації економічного співробітництва та розвитку та/або Європейського Союзу:

7. Selyutin S. T. Imperatives of innovation and investment development of the livestock industry in Ukraine. *Green, Blue & Digital Economy Journal*, 2020. V 1. Pp. 278-291. (0,8 друк.арк.).

Опубліковані праці апробаційного характеру:

8. Сакур О. С., Селютін С. Т. Реноваційні процеси у розвитку галузі тваринництва. *Новітні технології у науковій діяльності і навчальному процесі* : науково-практична конференція (м. Чернігів, 8-9 квітня 2020 р.). Чернігів: ЧНТУ, 2020. С.448. (0,3 друк. арк.). *Особистий внесок автора: представлено перспективи впровадження реноваційних заходів у галузі тваринництва* (0,2 друк. арк.).

9. Селютін С. Т. Перспективи досвіду країн ЄС у сфері розвитку галузі тваринництва. *Маркетингові технології в умовах глобалізації економіки України* : тези доповідей XIII Міжнародної науково-практичної конференції, 29 листопада – 01 грудня 2018. Хмельницький : Вид-во ХНУ, 2018. С.188-189. (0,2 друк. арк.).

10. Селютін С. Т. Інноваційні напрями розвитку галузі тваринництва України. *Інформаційна освіта та професійно-комунікативні технології XXI століття* : зб. матеріалів XI Міжнародної науково-практичної конференції, Одеса, 12-14 вересня 2018 року / під заг. ред. В. Г. Спрінсяна. Полтава : ПП «Астроя», 2018. С. 284-288. (0,3 друк. арк.).

11. Селютін С. Т. Інструментарій оцінки інноваційно-інвестиційного розвитку галузі тваринництва. *Юність науки – 2018: соціально-економічні та гуманітарні аспекти розвитку суспільства*: Міжнародна науково-практична конференція студентів, аспірантів і молодих вчених (м. Чернігів, 11-12 квітня 2018 р.) . Чернігів : ЧНТУ, 2018. (0,2 друк. арк.).

12. Піщенко О.В., Селютін С. Т. Перспективи формування та реалізації стратегії розвитку аграрного сектору. *Форсайт-менеджмент: кращі світові практики розвитку та інтеграції освіти, науки і бізнесу*. (Грузія, м. Тбілісі, 24-30 жовтня 2017 року). Тбілісі, 2017. С. 140-141. (0,2 друк. арк.).

АНОТАЦІЯ

Селютин С. Т. Інноваційно-інвестиційний розвиток галузі тваринництва в Україні. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством. – Національний університет «Чернігівська політехніка». – Чернігів, 2021.

Дисертація присвячена обґрунтуванню теоретико-методичних засад інноваційно-інвестиційного розвитку галузі тваринництва та розробленню науково-прикладних рекомендацій щодо підвищення його результативності, здатного сприяти зростанню економіки України.

У дисертації розвинуто теоретико-методичні основи забезпечення інноваційно-інвестиційного розвитку галузі тваринництва, зокрема уточнено змістовно-функціональне наповнення інноваційно-інвестиційного розвитку, висвітлено його специфічні риси в розрізі галузі тваринництва; розкрито особливості регулятивного впливу держави на темпи інноваційно-інвестиційної активності суб'єктів галузі тваринництва, вдосконалено наукові засади інвестиційного забезпечення інноваційних проєктів у цій галузі.

Надано комплексне оцінювання сучасного стану та тенденцій розвитку галузі тваринництва в Україні. Ідентифіковано детермінанти інноваційно-інвестиційної активності суб'єктів галузі тваринництва та розкрито значущість державного регулювання у цьому процесі. Стан функціонування галузі тваринництва свідчить про нагальність пошуку нових ринків збуту, що неможливо без якісних змін у технологіях виробництва. Також окреслено коло проблем, що супроводжують надання державної підтримки виробникам тваринницької продукції.

Розроблено концептуальну модель механізму інноваційно-інвестиційного розвитку, компонентний склад якого розгорнуто в розрізі таких напрямів, як формування попиту на інноваційну активність, відбір стратегічних альтернатив інноваційно-інвестиційного розвитку та реалізація розроблених заходів. Дія такого механізму дозволить вирішити поставлені цілі та завдання техніко-технологічного оновлення виробництва тваринницької продукції для нарощення доходів галузі. Обґрунтовано стратегічні пріоритети інноваційно-інвестиційного розвитку галузі тваринництва та окреслено першочергові заходи для їх реалізації.

Ключові слова: інновації, інвестиції, інноваційно-інвестиційний розвиток, національна економіка, тваринництво, державне регулювання, механізм, програмування.

АННОТАЦИЯ

Селютин С. Т. Инновационно-инвестиционное развитие отрасли животноводства в Украине. – Квалификационный научный труд на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.03 – экономика и управление национальным хозяйством. – Национальный университет «Черниговская политехника». – Чернигов, 2021.

Диссертация посвящена обоснованию теоретико-методических основ инновационно-инвестиционного развития отрасли животноводства и разработке научно-прикладных рекомендаций по повышению его результативности, способного содействовать росту экономики Украины

В диссертации развитии теоретико-методические основы обеспечения инновационно-инвестиционного развития отрасли животноводства, в частности уточнено содержательно-функциональное наполнение инновационно-инвестиционного развития, освещены его специфические черты в разрезе отрасли животноводства. Содержание инновационно-инвестиционного развития отрасли животноводства предложено трактовать как последовательную или прорывные качественную трансформацию функционирования отрасли на основе инвестирования в новые знания в разрезе технической, технологической, организационной, управленческой, маркетинговой, инфраструктурной и других составляющих производства и реализации продукции, обеспечивающих стабильное наращивание доходов. Раскрыты особенности регулятивного воздействия государства на темпы инновационно-инвестиционной активности субъектов отрасли животноводства, усовершенствованы научные основы инвестиционного обеспечения инновационных проектов в этой области. Регулирующее влияние государства реализуется через целенаправленную деятельность органов государственной власти в направлении качественной трансформации отрасли с помощью соответствующих механизмов, методов и рычагов. Перспективной формой государственного регулирования инновационно-инвестиционного развития животноводства в Украине признано разработка и реализация программ и программных мероприятий, в рамках которых можно эффективно использовать потенциал государства и бизнеса для решения задач такого развития.

Установлено, что финансовые инструменты государственной помощи ограничены, а их объем не может удовлетворить все потребности отрасли и сформировать необходимые основы для ее количественного и качественного роста. Очерчен круг проблем, сопровождающих предоставление государственной поддержки производителям животноводческой продукции.

Предоставлено комплексную оценку современного состояния и тенденций развития отрасли животноводства в Украине. Идентифицированы детерминанты инновационно-инвестиционной активности субъектов отрасли животноводства и раскрыта значимость государственного регулирования в этом процессе. Состояние функционирования отрасли животноводства

свидетельствует о необходимости поиска новых рынков сбыта, что невозможно без качественных изменений в технологиях производства.

Разработана концептуальная модель механизма инновационно-инвестиционного развития, компонентный состав которого развернуто в разрезе таких направлений, как формирование спроса на инновационную активность, отбор стратегических альтернатив инновационно-инвестиционного развития и реализация разработанных мероприятий. Действие такого механизма позволит решить поставленные цели и задачи технико-технологического обновления производства животноводческой продукции для наращивания доходов отрасли. Обоснованы стратегические приоритеты инновационно-инвестиционного развития отрасли животноводства и намечены первоочередные меры по их реализации.

Ключевые слова: инновации, инвестиции, инновационно-инвестиционное развитие, национальная экономика, животноводство, государственное регулирование, механизм, программирование.

ABSTRACT

Selyutin S. T. Innovation and investment development of the livestock industry in Ukraine. – Qualifying scientific work on the rights of the manuscript.

Thesis for the Candidate Degree of Science (Economics) in specialty 08.00.03 – Economics and management of national economy. – Chernihiv Polytechnic National University. – Chernihiv, 2021.

The dissertation is devoted to substantiation of theoretical and methodical bases of innovative and investment development of branch of animal husbandry and development of scientific and applied recommendations on increase of its efficiency.

Theoretical and methodological foundations of innovation and investment development of the livestock industry are developed in the dissertation. The content and functional characteristics of innovation and investment development are highlighted in the work and characterized by such development in the field of animal husbandry. Peculiarities of the state's regulatory influence on the pace of innovation and investment activity of livestock entities have been revealed. The range of problems that accompany the provision of state support to livestock producers is outlined in the paper.

A comprehensive assessment of the current state and trends in the livestock industry in Ukraine has been carried out. The determinants of innovation and investment activity of livestock entities have been identified. The importance of state regulation in this process is explained. The state of functioning of the livestock industry indicates the urgency of finding new markets, which is impossible without qualitative changes in production technologies.

A conceptual model of the mechanism of innovation and investment development has been developed. Its component composition is developed in the context of such areas as: the formation of demand for innovation activity, the selection of strategic alternatives for innovation and investment development and the implementation of developed measures. The operation of such a mechanism will

allow to solve the goals and objectives of technical and technological renewal of livestock production in order to increase industry revenues. The strategic priorities of innovation and investment development of the livestock industry are substantiated and the priority measures for their implementation are outlined.

Key words: innovations, investments, innovation and investment development, national economy, animal husbandry, state regulation, mechanism, programming.